

JANUSZ KOCEL

Organizacja, zasady i uwarunkowania funkcjonowania usług dla leśnictwa w Unii Europejskiej*

Organisation, principles and conditions of functioning of forestry services in the European Union

ABSTRACT

The accession of Poland to the European Union brings about a number of benefits for Polish forest firms, however, they will have to face first of all the growing competition. Against the background of organisational conditions and principles of the functioning of companies providing services for the forestry sector in the UE countries the directions of functioning of Polish forest companies which have to be undertaken before and after joining the European Union.

KEY WORDS

forest services sector, European Union, integration effects

Wstęp

Złożenie wniosku o przyjęcie Polski do Unii Europejskiej uruchomiło proces intensywnych przygotowań do jej członkostwa. Dla polskich małych i średnich przedsiębiorstw (w tym firm leśnych) integracja ta, z jednej strony, oznacza wiele korzyści dotyczących zniesienia barier i ograniczeń w przepływie towarów i usług, siły roboczej i kapitału oraz większe możliwości korzystania z różnego rodzaju funduszy unijnych. Z drugiej jednak, wymaga od nich stawienia czoła takim występującym i nasilającym się zagrożeniom, jak zwiększenie konkurencji [Piasecki 1999].

W artykule omówiono organizację, zasady i uwarunkowania funkcjonowania usług w leśnictwie krajów Unii Europejskiej. Przedstawiono sytuację prywatnego sektora usług w gospodarce leśnej Niemiec oraz rozwiązania organizacyjne stosowane w leśnictwie skandynawskim. Zaproponowano również kierunki działań dla naszych firm leśnych, które powinny być podjęte przed wejściem Polski do Unii Europejskiej.

Rola małych i średnich firm w gospodarce krajów Unii Europejskiej oraz formy udzielanej im pomocy

Na rolę firm leśnych w leśnictwie krajów UE należałoby spojrzeć przez pryzmat roli, jaką małym i średnim firmom przypisuje się w ich gospodarkach. Jednym z zasadniczych elementów porządku ekonomicznego w gospodarce rynkowej jest obecność licznych podmiotów gospodarczych o zróżnicowanej wielkości. Tylko wtedy jest możliwe uruchomienie mechanizmu

JANUSZ KOCEL

Instytut Badawczy Leśnictwa
ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3
02-362 Warszawa
J.Kocel@ibles.waw.pl

*) Referat wygłoszony na konferencji naukowo-technicznej pt. „Leśnictwo polskie w przededniu wejścia do Unii Europejskiej” zorganizowanej w dniach 14-16 listopada 2002 r. przez Dyрекję Generalną Lasów Państwowych, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa oraz Regionalną Dyрекję Lasów Państwowych w Radomiu.

konkurencji i w rezultacie optymalne zaspokojenie potrzeb odbiorców [Raport o działalności gospodarczej 2000].

Znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw rozpatrywane jest z punktu widzenia dostarczanych korzyści gospodarczych. Najczęściej wymieniane są efekty: produkcyjny, zatrudnienia, postępu technicznego, regionalnej decentralizacji oraz mobilizacji kapitałów. Większość wymienionych efektów można z powodzeniem odnieść do prywatnych firm leśnych. W krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej istnieją programy wspierania sektora małych i średnich firm, wynikające z roli przypisywanej im w rozwoju gospodarczym [Bielawska 1992, 1993].

Większy efekt produkcyjny kapitału w małych i średnich firmach w porównaniu z dużymi przedsiębiorstwami wynika z bardziej efektywnego wykorzystania kapitału. Nakłady zastosowane w małych i średnich firmach odznaczają się dużo mniejszą kapitałochłonnością produkcji niż zastosowane w dużych przedsiębiorstwach. Małe i średnie przedsiębiorstwa wytwarzają około 2/3 wartości dodanej w gospodarce UE [Kwieciński 1999].

W krajach mających dobrze rozwiniętą gospodarkę rynkową i nie odczuwających braku kapitału podkreśla się istotną rolę małych firm w tworzeniu dodatkowych miejsc pracy. Przy tym nakłady finansowe niezbędne do utworzenia jednego miejsca pracy są od 3 do 10 razy mniejsze niż w dużych przedsiębiorstwach. Ponad 80% wszystkich miejsc pracy powstało w firmach, które funkcjonują krócej niż 5 lat. Były to przede wszystkim firmy świadczące usługi [Klich 1992, 1994].

Małe i nowe przedsiębiorstwa mogą być ważnym motorem postępu technicznego, ponieważ są one bezpośrednio zmuszane do wprowadzania innowacji, aby utrzymać się w konkurencji z dużymi i starszymi przedsiębiorstwami i aby w ogóle móc wejść na rynek. Małe firmy spełniają również istotną funkcję w procesie upowszechniania nowości. Na badania podstawowe potrzeba często dużych nakładów, natomiast małe firmy mogą być skuteczne w zastosowaniu wyników badań. Dlatego nierzadko duże przedsiębiorstwa powołują małe firmy lub wspierają finansowo już istniejące, ponieważ mają nadzieję na efektywniejsze wykorzystanie przez nie innowacji naukowo-technicznych [Piasecki 1999].

Małe firmy mają generalnie charakter lokalny i są bardziej elastyczne w wyborze lokalizacji, przez co są pomocne w ograniczaniu migracji ludności w wieku produkcyjnym ze wsi lub małych miasteczek do dużych aglomeracji miejskich. Istotne jest jednak przy tym, aby było zapotrzebowanie na produkowane wyroby lub świadczone przez te firmy usługi [Opałto 1993].

Małe firmy mają większe możliwości mobilizacji kapitałów. Wprowadzają bowiem do gospodarki kapitał, który pozostałby produkcyjnie niewykorzystany. Zmobilizowane zostają w ten sposób oszczędności własne, krewnych i przyjaciół. Zdolność do mobilizacji kapitałów jest ważna zarówno w czasie tworzenia nowego przedsięwzięcia, jak też w łagodzeniu trudności finansowych istniejących małych przedsiębiorstw. Wiele małych firm ma więcej osób wspierających je finansowo niż duże przedsiębiorstwa [Małe i średnie przedsiębiorstwa 1995].

Oprócz tych mocnych stron, małe i średnie firmy wykazują wiele słabości, a wśród nich: ograniczone samofinansowanie, brak dostępu do rynku kapitałowego, kłopoty z nadmiarem lub niedoborem informacji itp. [Bednarska 1993].

W związku z rolą, jaką się przypisuje małym i średnim firmom w krajach członkowskich Unii Europejskiej, przez wiele lat ukształtowało się szereg sprawdzonych instrumentów i form pomocy finansowej i pozafinansowej tym przedsiębiorstwom. Do instrumentów tych można zaliczyć m.in.:

- udzielanie kredytów przez wyspecjalizowane agencje sektorowi drobnej przedsiębiorczości; środki finansowe w tym przypadku pochodzą z banków komercyjnych, a agencje udzielają na nie gwarancji (nawet do 90% kwoty pożyczki),

- ulgi inwestycyjne przy tworzeniu nowych małych firm,
- przyspieszona amortyzacja,
- zwolnienie z podatków w początkowym okresie działalności, a także stosowanie niższych stawek podatku dla małych firm w porównaniu z dużymi przedsiębiorstwami,
- ulgi podatkowe udzielane firmom powstającym lub działającym w regionach o dużym bezrobociu,
- preferencje przy ubieganiu się o zamówienia rządowe [Klich 1992, 1994].

Pomoc pozafinansowa małym firmom w tych krajach obejmuje:

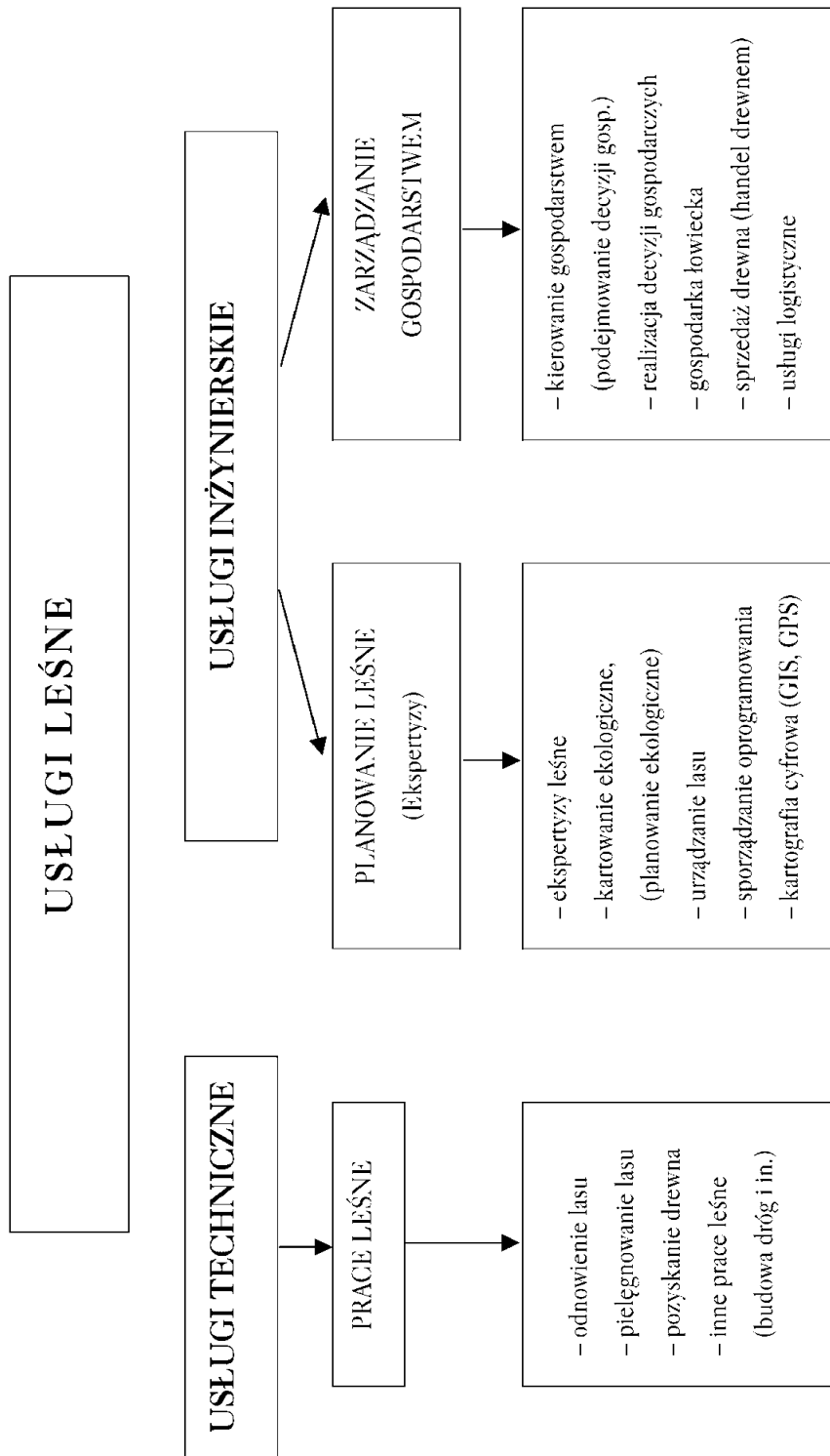
- nieodpłatne udzielanie porad i pomoc w prowadzeniu przedsiębiorstwa przez organizacje grupujące emerytowanych menedżerów,
- system przepływu kadr między firmami a placówkami naukowo-badawczymi; pracownicy tych placówek zatrudniają się czasowo w firmach i odwrotnie,
- kursy i szkolenia z zakresu zarządzania, podstaw księgowości i marketingu dla absolwentów szkół zawodowych i wyższych uczelni, podejmujących pracę w firmach oraz dla kadry kierowniczej firm,
- programy ułatwiające małym firmom dostęp do nowych technologii opracowanych w ośrodkach naukowo-badawczych,
- system informacji biznesowej, tj. podręczniki, informatory, komputerowe bazy danych [Klich 1992, 1994].

Ponadto, w krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej dużą rolę w usprawnieniu działalności firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw mają stowarzyszenia przedsiębiorców. Ich zadania polegają na: organizowaniu różnych form pomocy koleżeńskiej, nawiązywaniu stałej współpracy z ośrodkami naukowymi i uczelniami, bieżące informowanie firm o istniejących liniach kredytowych i warunkach uzyskania z nich kredytów.

Sektor usług leśnych w gospodarce leśnej Niemiec

Po 1990 r. oferta prywatnych firm leśnych, szczególnie w nowych krajach związkowych Niemiec, stale się rozszerzała, gdyż w celu poprawy rentowności państwowego sektora leśnego zmniejszało się zatrudnienie robotników stałych na rzecz prywatnych firm leśnych. Wiele nowych prywatnych firm zostało założonych również przez byłych pracowników nadleśnictw z terenu byłej NRD. Liczbę firm szacuje się obecnie na około 5 tys. [Czy powstanie europejska sieć 1998]. Wyodrębniły się 3 sfery usług: prace leśne, planowanie i ekspertyzy leśne oraz zarządzanie. Sfery usług przedstawiono na rycinie. Obok świadczenia przez specjalistów usług jednego określonego rodzaju coraz częściej powstają podmioty wykonujące usługi kompleksowe, co w efekcie prowadzi do zarządzania gospodarstwem i obsługi całości łańcucha logistycznego, tj. łańcucha przedsięwzięć wspierających i utrzymujących w sprawności gospodarstwo leśne [Gerold 2001].

Odzwierciedleniem sytuacji w gospodarce leśnej Niemiec może być gospodarka Saksonii [Richter 1997] oraz Nadrenii – Palatynatu [Leis 1999]. W 1997 r. koszty usług obcych wynosiły w leśnictwie Saksonii 28,5% nakładów poniesionych na działalność gospodarczą nadleśnictw. Szczególnie wysoki udział kosztów usług obcych dotyczył tych sfer produkcji, które wymagały wysokiego stopnia mechanizacji (np. zrywka drewna – 86,7%, budowa dróg i mostów oraz wapnowanie lasu – 68,1%). Prace z zakresu ścinki drewna wykonywane przez firmy prywatne stanowiły 4% kosztów nadleśnictw, lecz udział ilości drewna pozyskanego przez te firmy wyniósł 21%. W pozycję tę wliczono również pozyskanie drewna przez miejscową ludność w ramach tzw. samowyrobu [Borrmeister, Hempfling 1997].

Ryc. Podział usług leśnych w gospodarce leśnej Niemiec na przykładzie leśnictwa Saksonii
 Forest services in German forestry on the example of a forest sub-district in Saxony

Czynnikiem skłaniającym do angażowania prywatnych firm prawie we wszystkich sferach działalności gospodarczej był – jak podkreślają nadleśniczowie nadleśnictw Saksonii – brak własnego sprzętu specjalistycznego, a w przypadku zakładania upraw i pozyskania drewna – poziom kosztów [Borrmester, Hempfling 1997].

W lasach państwowych Nadrenii – Palatynatu udział firm usługowych w kosztach nadleśnictw ponoszonych na zakładanie upraw w 1997 r. wynosił 15%, a na pielęgnowanie upraw i młodników – 6%. Najważniejszymi sferami angażowania firm usługowych są prace wymagające użycia specjalistycznego sprzętu. Udział firm w nakładach ponoszonych na budowę i rozbudowę sieci dróg wynosił w analizowanym okresie 95%, przy wapnowaniu gleb – 100% [Leis 1999].

Prywatni przedsiębiorcy leśni od dawna odgrywali znaczącą rolę w mechanizacji prac leśnych [Leinert 1988]. Zawsze wyróżniała ich duża elastyczność i gotowość do podejmowania ryzyka przy inwestowaniu w maszyny leśne o najwyższych standardach technicznych [Lohnunternehmer in der Forstwirtschaft 1993]. Jak podkreślają przedstawiciele stowarzyszeń przedsiębiorców leśnych, ryzyko związane z zakupem bardzo drogich środków technicznych ponoszą wyłącznie prywatni przedsiębiorcy. Dlatego też firmy usługowe są szczególnie narażone na skutki pogorszenia się sytuacji finansowej leśnictwa. W interesie gospodarki leśnej leży zatem powstanie i utrzymanie stabilnej grupy zawodowej przedsiębiorców leśnych [Richter 1997].

Obecnie wiele kontrowersji w gospodarce leśnej Niemiec zaczyna budzić problem nadmiernego angażowania firm leśnych przez prywatnych właścicieli gospodarstw leśnych oraz prywatne lasy wspólnot. Kontrowersje dotyczą przede wszystkim zakresu usług zleczanych prywatnym firmom przez prywatnych właścicieli lasów. Właścicielom lasu oferuje się coraz częściej kompleksowy pakiet usług, który zwalnia ich od wszelkiej troski o gospodarstwo [Ripken 1998].

Z kolei przedstawiciele prywatnych gospodarstw leśnych pozytywnie oceniają rolę przedsiębiorców leśnych, z zaznaczeniem, że kompleksowe oferty usługowe (od informacji i doradztwa aż po sprzedaż drewna) będą akceptowane wówczas, gdy życzyć sobie będą tego poszczególni właściciele lasu. Decydować o tym będzie profesjonalizm wykonania, zakres ofert oraz ich opłacalność [Ripken 1998].

Daleko idące przewidywania co do rozszerzania sfery usług świadczonych na rzecz gospodarki leśnej prezentuje Möhring z Instytutu Ekonomiki Leśnictwa Uniwersytetu w Getyndze. Jego zdaniem, gospodarstwo leśne mogłoby całkowicie przenieść się do III sektora (tj. usług), czyli pracować bez własnego personelu leśnego [Möhring 1998]. Jeżeli usługi dawniej dotyczyły głównie sfery robót leśnych, to obecnie wyłaniają się usługi świadczone przez prywatne firmy w zakresie: 1) zarządzania (np. urządzenie lasu w Północnej Nadrenii-Westfalii jest całkowicie przejęte przez prywatne firmy usługowe), 2) księgowości, 3) sprzedaży drewna, 4) doradztwa gospodarstwom leśnym. W leśnictwie pojawiają się również usługi nowego typu, jak np. pedagogika leśna, świadoma rekreacja w lesie (Erlebnisurlaub) i monitoring środowiska. Są to nowe obszary aktywności, na których przedsiębiorcy leśni działają już obecnie z powodzeniem [Möhring 1998].

Możliwości świadczenia usług na rzecz prywatnych gospodarstw leśnych przez prywatne firmy konsultingowe

Nawiązując do informacji zawartych w poprzednim rozdziale, warto szerzej przedstawić problematykę obsługi prywatnych gospodarstw leśnych przez prywatne firmy konsultingowe. Zwłaszcza, że problem ten będzie coraz bardziej narastał również w Polsce, gdzie oprócz już

istniejących prywatnych gospodarstw leśnych, przewiduje się do 2020 r. zalesienie 550 tys. ha gruntów prywatnych [Kwiecień 2002].

Przykładem świadczenia kompleksowych usług na rzecz prywatnych właścicieli lasów przez firmy konsultingowe jest gospodarka leśna Saksonii. W wyniku sprzedaży ok. 120 tys. ha lasów przez agencję BVVG w Saksonii ukształtowała się nowa struktura własnościowa w leśnictwie. Udział własności prywatnej dochodzi do 48%. Docelowo ma być sprzedane 240 tys. ha lasów. Po zakończeniu prywatyzacji około 1/3 nowo powstających gospodarstw (czyli 80 tys. ha) powinno mieć powierzchnię większą niż 50 ha. Jednak 2/3 z nich będzie przypuszczalnie znacznie mniejsze niż 50 ha, a możliwości użytkowania drewna w lasach prywatnych wyniosą 770 tys. m³ rocznie [Gerold 2001].

Specyficzne warunki produkcji leśnej sprawiają, że gospodarstwo leśne, nierozzerwalnie związane z miejscem swojego działania, może jedynie w ograniczonym stopniu podlegać zmianom. Presja racjonalizacyjna ogniskuje się w zasadzie na sferze systemu organizacyjnego, który ma zapewnić osiągnięcie celu gospodarczego założonego przez właściciela. W zależności od sytuacji wyjściowej dostosowywanie gospodarstwa będzie wiodło do ekstensyfikacji lub intensyfikacji działalności gospodarczej lub do rozszerzenia zakresu działań gospodarstwa leśnego [Gerold 2001].

Prywatny konsulting leśny może stanowić rozwinięcie systemu organizacyjnego gospodarstwa, dzięki któremu system ten zostanie w zadowalającym stopniu dostosowany do założonych celów właściciela gospodarstwa, jednocześnie osiągnie korzyści z działań organizacyjnych i innowacyjnych, przez co zostanie pomnożony majątek właściciela [Gerold 2001].

Oferta firmy usługowej może obejmować zarówno kompleksową obsługę całego gospodarstwa leśnego, jak też pojedyncze usługi, polegające na przejęciu konkretnych zadań (np. pozyskanie i zrywkę drewna). W praktyce firmy świadczą usługi dla poszczególnych gospodarstw leśnych w sposób łączony. Polega to na zestawieniu gospodarstw w luźne grupy, łączenie ich we wspólnoty do realizacji wyznaczonych celów oraz tworzenie zarejestrowanych fuzji gospodarstw leśnych. Z analizowanej efektywności przez firmy usługowe wynika, że najkorzystniejsze jest skoncentrowane wykonywanie usług dla grup prywatnych gospodarstw leśnych o łącznej powierzchni minimum 1 tys. ha, a najlepiej 2 tys. ha. Pewne grupy zadań, tj. sprzedaż drewna, finanse i księgowość oraz analiza wyników gospodarstwa wykonywana jest w każdym przypadku centralnie [Gerold 2001].

Decydujące znaczenie dla procesu zarządzania gospodarstwem ma kontrola płynności finansowej. Proces ten jest stale weryfikowany i w razie potrzeby modyfikowany [Gerold 2001].

Z praktyki działania prywatnej firmy usługowej wynikają powiązania z nadleśnictwami państwowymi, a także „żądania” kierowane do państwowej administracji leśnej, która jest największym usługodawcą na rzecz prywatnych gospodarstw leśnych. Nadrzędny i wspólny cel, jakim jest stworzenie wydajnych gospodarstw leśnych własności prywatnej i komunalnej, zakłada, że istnienie prywatnych firm konsultingowych, oferujących usługi w dziedzinie zarządzania gospodarstwami leśnymi jest akceptowane.

Firmy leśne w Skandynawii

W leśnictwie skandynawskim nie działają typowe firmy leśne. Działają natomiast wielkie giganty (koncerny) leśno-drzewne. Przykładem takiego koncernu jest spółka akcyjna STORA ENSO, która powstała z połączenia dwóch koncernów przemysłu leśnego, tj. Enso Group z Finlandii i Stora ze Szwecji. W roku 1997 koncern STORA ENSO osiągnął 134 mld öS (szylingów austriackich) rocznego obrotu i zatrudnił ponad 40 tys. osób, z tego w Finlandii

15 852 osoby, w Szwecji – 11 507, w Niemczech – 5523, a pozostałe osoby w innych krajach Europy i w Kanadzie. Koncern posiada własne elektrownie, które zapewniają 90% jego potrzeb. Możliwości produkcyjne papieru i kartonów wynoszą 13,1 mln ton, natomiast drewna tartacznego – 4,6 mln m³ [Nemestothy 1999].

Koncern STORA ENSO przewiduje, że fuzja koncernów pozwoli osiągnąć zysk wynoszący 2% obrotu. Na inwestycje zostanie przeznaczony 13% zysku. Zadłużenie z powodu kredytu krótkoterminowego nie przekroczy 1%, a z tytułu kredytu długoterminowego – 0,8%. Ponad 20% kapitału inwestycyjnego koncernu będzie lokowana w elektrownie i w lasy, z uwagi na niewielkie ryzyko inwestowania. Kierownictwo koncernu stawia na rozwój działania na polu międzynarodowym [Nemestothy 1999].

Assi Domän jest spółką akcyjną z 50% udziałem skarbu państwa. Jest to największa spółka występująca na rynku akcyjnym w Szwecji. Gospodaruje na powierzchni 3,4 mln ha lasów. Spółka podzielona jest na osiemdziesiąt centrów produkcyjnych wyrabiających różne rodzaje wysoko jakościowego papieru i materiałów opakowaniowych, które są jej głównym produktem handlowym. Produkcja finalna jest eksportowana w ponad 80%. Grupa Assi Domän osiąga 22 mld SEK (koron szwedzkich) rocznego obrotu i zatrudnia 13 tys. pracowników, z czego połowa pracuje w Szwecji. Akcje tej spółki należą do 400 tys. akcjonariuszy. Działalność firmy charakteryzuje się wysoką jakością produkcji, niskimi nakładami i wysokimi dochodami. W długiej perspektywie planowanych przez nią działań wyraźnie widać troskę o środowisko naturalne i ochronę różnorodności gatunkowej [Assi Doman 1997].

Sytuacja przedsiębiorców leśnych w ocenie reprezentujących ich organizacji

Przedsiębiorcy leśni świadczący usługi na rzecz gospodarki leśnej i przemysłu drzewnego w Niemczech tworzą samodzielną grupę zawodową, która stała się integralną częścią niemieckiego leśnictwa. Przedsiębiorcy prywatni zrzeszeni są w wielu organizacjach. Największymi organizacjami broniącymi ich interesów są Federacja (BAFL) oraz Krajowe Zrzeszenie Leśnych Przedsiębiorców Usługowych [Zur Lage der forstwirtschaftlichen Lohnunternehmen 1997].

Sytuacja ekonomiczna firm usługowych, w ocenie organizacji zrzeszających przedsiębiorców leśnych, jest niezadowolająca. Przyczyną tego jest spadek dochodowości produkcji leśnej oraz niedostateczne zintegrowanie terytorialne firm usługowych w struktury funkcjonalne leśnictwa. Ich położenie stale się pogarsza i to w takim stopniu, że wielu firmom grozi upadłość. Udział usług wykonywanych przez firmy prywatne w ogólnym zakresie prac leśnych leży znacznie poniżej ich możliwości. Dotyczy to zwłaszcza lasów państwowych. Oferta firm usługowych, które dysponują nowoczesnymi środkami technicznymi i stosują technologie przyjazne środowisku leśnemu, gwarantuje zleceniodawcom (zarówno prywatnym jak i państwowym gospodarstwom leśnym) tańsze i bardziej efektywne wykonanie prac w porównaniu z wykonaniem zadań przy wykorzystaniu własnego personelu i środków technicznych [Zur Lage der forstwirtschaftlichen Lohnunternehmen 1997].

Pomimo częściowego wspierania inwestycji z budżetu federalnego i budżetów krajowych przedsiębiorcy ponoszą główny ciężar ryzyka inwestycyjnego przy zakupie nowoczesnego sprzętu. Niezbędnym warunkiem spłaty wysokich kredytów inwestycyjnych jest pewność zleceń na usługi w okresie spłaty. Obserwuje się jednak niechęć administracji leśnej do udzielania zleceń na usługi, która wynika przede wszystkim z niepewnej sytuacji na rynku drzewnym.

W związku z tym, organizacje zrzeszające prywatnych przedsiębiorców wysuwają wobec podmiotów tworzących politykę leśną w Niemczech określone żądania. Należą do nich, m.in.:

1. Potrzeba stworzenia bardziej stabilnych form współpracy pomiędzy firmami świadczącymi usługi leśne a gospodarstwami wszelkich form własności. Przetargowa forma uzyskiwania zleceń na usługi powinna ulec rozsądnemu ograniczeniu. Szerzej powinny być stosowane umowy ramowe. Miejscowe firmy usługowe powinny mieć możliwości zawierania umów na dłuższe okresy z gospodarstwami leśnymi na swoim terenie.
2. Wprowadzenie minimalnych stawek wynagrodzeń za usługi leśne, obowiązujące na terenie całych Niemiec i podlegające kontroli, które mogłyby się stać skutecznym środkiem zapobiegającym dumpingowi stawek i płac w leśnictwie.
3. Firmy leśne, których usługi spełniają kryteria trwałej gospodarki leśnej powinny otrzymywać certyfikat jakości swoich usług.
4. Posiadanie przez nadleśnictwa państwowe własnych mocy wykonawczych służących realizacji prac leśnych powinno zostać ograniczone do egzemplarzy próbnych maszyn leśnych służących wdrażaniu nowych technik i technologii oraz do wykonawstwa prac nie nadających się do zlecenia firmom usługowym [Zur Lage der forstwirtschaftlichen Lohnunternehmen 1997].

Konsekwencje integracji polskiej gospodarki z Unią Europejską dla firm leśnych

Problematyka liberalizacji obrotu usługami w relacjach Polski z UE obejmuje swobodę świadczenia usług oraz swobodę zakładania przedsiębiorstw usługowych na terenie kraju partnera. Od momentu integracji, Polska i kraje członkowskie UE mają obowiązek zapewnienia wzajemnego traktowania, nie mniej korzystnego niż traktowanie własnych obywateli i przedsiębiorstw [art. 44 Układu Europejskiego].

Postanowienia w dziedzinie swobody zakładania przedsiębiorstw przynoszą rozstrzygnięcia zagadnień związanych z rozpoczęciem i prowadzeniem działalności gospodarczej przez podmioty z terenu Unii w Polsce oraz podmiotów polskich na terenie państw członkowskich UE. Strona UE przyznaje takie same prawa do zakładania przedsiębiorstw na terenie UE przez polskie podmioty, jakie obowiązują w stosunkach wzajemnych między państwami członkowskimi [art. 44 Układu Europejskiego].

Dla gospodarki leśnej i firm prywatnych działających na rzecz Lasów Państwowych istotne jest stosowanie tzw. zasady narodowego traktowania przedsiębiorstw. Według niej, każdy podmiot gospodarczy ma prawo do ustanowienia stałej działalności w dowolnym miejscu na całym terenie Unii niezależnie, z którego kraju członkowskiego pochodzi. Zasada narodowego traktowania wiąże się również z nie gorszym traktowaniem, w sensie formalno-prawnym podmiotów pochodzących z innych krajów członkowskich niż podmiotów narodowych. Oznacza to dla jednostek organizacyjnych Lasów Państwowych, że nie będą one mogły stawiać podmiotom obcym szczególnych wymagań w momencie rozpoczynania lub prowadzenia przez nie działalności gospodarczej. Zagraniczne firmy leśne muszą być jednakowo traktowane przy ubieganiu się o uzyskanie zleceń, przy przystępowaniu do przetargów na wykonywane usługi jak krajowe, a także nie będzie można nakładać na te podmioty większych obciążeń podatkowych, opłat lub stawiać im innych wymagań mogących mieć dyskryminacyjny wpływ na funkcjonowanie tych jednostek.

W początkowym okresie integracji mogą się jednak pojawić na rynku leśnym firmy o nieznanym pochodzeniu, mogące wyrządzić w leśnictwie znaczne szkody. Nie znana będzie bowiem ich wiarygodność i kondycja finansowa. Z tego względu trzeba będzie prawidłowo wykonywać weryfikację podmiotów zagranicznych ubiegających się o uzyskanie zleceń. Zastosowanie praktyki przezroczności [art. 47 Układu Europejskiego] będzie wymagało od Lasów Państwowych

przygotowania kompetentnej, wysoko kwalifikowanej kadry, która z racji swoich umiejętności, zdolności dostosowywania się do nowych warunków oraz otwarcia na zmiany, będzie potrafiła skutecznie funkcjonować w coraz bardziej złożonym makrootoczeniu polskiej gospodarki leśnej.

Niezmiernie istotnym problemem mogącym się pojawić w gospodarce leśnej po przystąpieniu Polski do UE jest ochrona konkurencji [art. 63-67 Układu Europejskiego]. Dla przedsiębiorstw i firm prywatnych działających w gospodarce leśnej oznacza to intensyfikację konkurencji. Firmy polskie, nie mogąc przeciwstawić się znacznej konkurencji firm zagranicznych, powinny podejmować działania w kierunku współpracy z nimi. Współpraca ta powinna polegać przede wszystkim na zakładaniu wspólnych przedsiębiorstw. Obecność gospodarczą i funkcjonowanie podmiotów zagranicznych regulują przepisy prawa o spółkach z udziałem kapitału zagranicznego, a także postanowienia niektórych innych przepisów dotyczących podmiotów gospodarczych.

W celu dostosowania struktur polskiej gospodarki leśnej do tych, które istnieją w UE należy prowadzić politykę aktywnego rozwoju prywatnej przedsiębiorczości leśnej. Polityka ta powinna polegać na tworzeniu zespołu warunków prawnych, administracyjnych, technicznych, podatkowych i finansowych sprzyjających zakładaniu i ekspansji prywatnej przedsiębiorczości. Należy zapewnić również możliwość świadczenia usług specjalistycznych potrzebnych rozwojowi przedsiębiorczości w formie np. szkolenia, doradztwa w prowadzeniu rachunkowości marketingu oraz rozwijaniu otoczenia instytucjonalnego w leśnictwie świadczącym ten rodzaj usług.

Zakończenie

W krajach członkowskich Unii Europejskiej (szczególnie w Niemczech) sfera usług w gospodarce leśnej w ostatnich latach znacznie się rozszerzyła. Oprócz dotychczasowych tradycyjnych usług typowo leśnych pojawiły się nowe. Oferta firm usługowych została rozszerzona o takie usługi, jak m.in. zarządzanie prywatnymi gospodarstwami leśnymi oraz planowanie leśne (ekspertyzy). Właścicielom lasu oferuje się coraz częściej kompleksowy pakiet usług, który zwalnia ich od wszelkiej troski o gospodarstwo. Firmy usługowe przejmują całość zadań, począwszy od wyznaczenia zabiegów w drzewostanie, a skończywszy na sprzedaży pozyskanego drewna. Spotkać się można również z poglądami, że państwowe gospodarstwo leśne poszukując oszczędności może przejść całkowicie do sektora usług, tzn. pracować bez własnego personelu, a zlecając wszystkie sfery swojej działalności firmom usługowym. Interesy prywatnych firm leśnych reprezentowane są przez silne organizacje zrzeszające przedsiębiorców leśnych, które pod adresem władz leśnych wysuwają określone żądania. Niezmiernie istotnym problemem mogącym się pojawić w gospodarce leśnej po przystąpieniu Polski do UE jest ochrona konkurencji. Dla firm prywatnych działających na rzecz Lasów Państwowych istotne po wejściu Polski do Unii Europejskiej będzie również stosowanie tzw. zasady narodowego traktowania przedsiębiorstw oraz zasady przezorności. W celu dostosowania struktur polskiej gospodarki leśnej do tych, które istnieją w UE należy stworzyć zespół warunków sprzyjających rozwojowi prywatnej przedsiębiorczości leśnej. W polskiej gospodarce leśnej może niedługo pojawić się tzw. niemiecki syndrom. Będzie on polegał na tym, że wskutek racjonalizacji zatrudnienia pracowników zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych nadleśnictw na rynku usług może pojawić się wiele specjalistycznych firm profesjonalnie kierowanych i zatrudniających wysoko kwalifikowaną kadrę leśną. Ta grupa zawodowa może pod adresem Lasów Państwowych wysuwać coraz to nowe żądania, np. prywatyzacji wszelkiej działalności nadleśnictw, w tym prywatyzacji zarządzania. Może to być również grupa lobbystyczna opowiadająca się za rychłą pry-

watyzacją Lasów Państwowych i powstaniem wielu prywatnych gospodarstw leśnych, która będzie mogła zaoferować właścicielom kompleksowe usługi. Jest to coraz bardziej realne, gdyż należy się liczyć z naciskami UE na powiększanie prywatnego sektora leśnego.

Literatura

- Assi Doman – Nevesti svetovy vlastnik lesu. 1997. Lesn. Pr., 3: 89.
- Bednarska D. 1993. Znaczenie małego biznesu i przyczyny jego upadku. Prz. Organ., 8: 27-28.
- Bielawska A. 1992. Znaczenie małych firm dla rozwoju gospodarczego. Ekonomista, 3, s. 463-468.
- Bielawska A. 1993. Promowanie małych i średnich przedsiębiorstw w Niemczech. Ekonomista 1: 109-117.
- Borrmeister U., Hempfling U. 1997. Lohnunternehmer in der sächsischen Forstwirtschaft. AFZ\Wald. 9: 464-467.
- Czy powstanie europejska sieć organizacji przedsiębiorców leśnych? 1998. Las Pol. 9: 17-18.
- Gerold D. 2001. Betreuung des Privatwaldes durch private Consultingunternehmen. AFZ\Wald. 19: 991-993.
- Klich J. 1992. Promocja małych przedsiębiorstw w USA. Prz. Organ. 7: 8-9, 8: 10-11, 9: 18-19, 10: 18-19.
- Klich J. 1994. Polityka rządów państw Unii Zachodnioeuropejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw. Prz. Organ. 3: 23-24, 4: 24-26.
- Kwiecień R. 2002. Modyfikacja krajowego programu zwiększania lesistości – etap III (A3). Dok. Instytutu Badawczego Leśnictwa, Warszawa. 38.
- Kwieciński J. 1999. Wspólnotowa polityka UE wobec małych i średnich przedsiębiorstw UE [W] Polskie przedsiębiorstwa w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej red. Kołodziejka T. Wyd. PWE, Warszawa. 309-310.
- Leinert S. 1988. Unternehmereinsatz in der deutschen Forstwirtschaft. Probleme, Chancen und Risiken aus der Sicht des forstlichen Lohnunternehmers. Forst u. Holz. 8: 184-186.
- Leis H. 1999. Walдарbeit – Stand, Perspektiven und Zukunftsmodelle in der Landesforstverwaltung Rheinland – Pfalz. Forest Operations – State, Perspectives and Future Models in the State Forest Administration of Rhineland – Palatinate. Forst u. Holz. 7: 197-199.
- Lohnunternehmer in der Forstwirtschaft der Bundesrepublik Deutschland. W: Jahresbericht 1993. Albert-Ludwigs-Universität, Freiburg.
- Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce narodowej. Polityka wobec małych i średnich przedsiębiorstw. 1995. Gospod. Nar. 7: 1-7.
- Möhring B. 1998. Forstliche Dienstleister der Zukunft – Potential und Folgen für die Ausbildung. Forst u. Holz. 18: 551-553.
- Nemestothy K. 1999. Stora Enso – Fusion zweier skandinavischer Giganten. Forstzeitung. 12: 28-29.
- Opallo M. 1993. Uwarunkowania regionalnych procesów rozwoju. Gospod. Nar. 2: 11-17.
- Piasecki B. i in. 1999. Warunki funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i wybranych krajach UE W: Polskie przedsiębiorstwa w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej red. Kołodziejka T. Wyd. PWE, Warszawa. 327-359.
- Raport o działalności gospodarczej. 2000. Prawo Przeds. 44: 14-16.
- Richter B. 1997. Lohnunternehmer in der Forstwirtschaft. AFZ\Wald. 9: 468.
- Ripken H. 1999. Die Reformen ost- und mitteleuropäischer Staatsforstverwaltungen im Vergleich. Tagung des „Europaforum Forstverwaltung“ in Slowenien im Sept. 1998. Forst u. Holz. 1: 21-25.
- Układ Europejski ustanawiający Stowarzyszenie między Rzeczypospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. – komentarz, 1994. Urząd Rady Ministrów Biuro ds. Integracji Europejskiej oraz pomocy Zagranicznej, Warszawa, s. 97-201.
- Zur Lage der forstwirtschaftlichen Lohnunternehmen in Deutschland. 1997. AFZ\Wald. 22: 1193.

SUMMARY

Organisation, principles and conditions of functioning of forestry services in the European Union

The accession of Poland to the European Union brings about a number of benefits for Polish forest firms, however, they will have to face the growing threat (e.g. increasing competitiveness). The role of forest companies in the forestry sector in the UE countries discussed in terms of supplied economic benefits. For many years, a number of proven economic instruments and forms of financial and non-financial assistance have been created.

Recently, the sector of forest services in the UE member countries (especially in Germany) has been expanded. New forms of forest services have been added to the existing traditional ones. The offer has been extended to include managing private forest holdings and forest planning (expertises). The forest owners are more and more frequently offered a comprehensive set of services which makes them free from worrying about their possessions. There are also opinions that seeking savings a state forest holding can transfer all spheres of the activity to external contractors which means that it can function without its own staff. The competition protection should be considered an important issue which may gain significance after Poland accession to the EU. After the accession, equally important for private forest firms providing services for the State Forests will be the implementation of the so-called principles of national treatment of entrepreneurs and *zasada przezorności*. For better adjustment of Polish forest economic structures to those which exist in the EU countries conditions favouring the development of forest private entrepreneurship should be created. It is likely that Polish forest economy will meet with the so-called German syndrome. This means that due to rationalisation of employment in non-manual posts in forest districts the great number of specialist firms professionally managed and employing highly competitive forest staff can appear on the services market. This vocational group can raise new demands towards the State Forests, for example privatisation of the forest districts' activities including privatisation of management. This can also be a lobbying group pressing on a quick privatisation of the State Forests to be transformed into many private forest holdings capable of rendering professional comprehensive services. Taking into consideration possible pressure of the EU on Poland to increase the scope the private forest sector this scenario is very realistic.